

HRVATSKO DRUŠTVO LOGORAŠA SRPSKIH KONCENTRACIJSKIH LOGORA PODRUŽNICE OSJEČKO- BARANJSKE ŽUPANIJE: ODGOJNO I OBRAZOVNO DJELOVANJE

<https://doi.org/10.47960/2831-0322.2022.2.26.113>

Sažetak

Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora osnovano je 1995. godine u Zagrebu. Društvo danas ima 13 podružnica te šest ogranaaka, a u radu je dan osvrt na Podružnicu Osječko-baranjske županije koja je osnovana 20. svibnja 2000. Iako je prvotni cilj osnivanja Društva poboljšanje uvjeta života i ostvarivanje ciljeva socijalne i pravne zaštite bivših zatočenika logora, Društvo kontinuirano kulturno-glazbenim programom Sjećanje te mnogobrojnim drugim kulturnim i sportskim aktivnostima svesrdno promiče vrijednosti Domovinskoga rata. Suradujući s akademskom zajednicom, umjetnicima i sportašima te uključujući u svoje programe nastavnike i učenike osnovnih i srednjih škola, Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora posebno je usmjereno na odgojno i obrazovno djelovanje kako bi se teška i traumatična tematika Domovinskoga rata prikladno približila i školskoj populaciji. U radu je analizirana tematska i sadržajna aktivnost rada Društva u razdoblju od 2008. do 2018. godine, što pak ukazuje na važnost djelovanja ove braniteljske udruge u smislu odgojnoga i obrazovnoga rada.

Ključne riječi: odgoj i obrazovanje; hrvatski branitelji; Domovinski rat; Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora.

**ANTONIJA
HULJEV***

Prethodno priopćenje

Preliminary communication

UDK:

37:[061.2:355.01(497.5)

Primljeno: 16. rujna 2022.

* dr. sc. Antonija Huljev, poslijedoktorandica, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, ahuljev@foozos.hr

Uvod

Stvarnost koja nas okružuje ima vrijednosno značenje, a pojedinac prema njoj zauzima vlastite vrijednosne stavove. Svijet u kojemu živimo znakovit je jer istupa kao svijet vrijednosti. Svaka pojava, događaj i svaki čin za pojedinca imaju vrijednost. Prema postojanju etičkih, estetskih, kulturnih, religijskih, političkih i drugih vrijednosti pojedincu se otkrivaju vrijednosna obzorja, navodi Vukasović, te nastavlja: „Vrijednosti osmišljavaju ljudski život.“¹ Pri posredovanju vrijednosti, znanja i znanstvenih spoznaja veliku zadaću i važnost prvotno imaju obitelj te škola, Crkva, ali i sve druge odgojne i obrazovne institucije. Važno je, navodi isti autor, da posredovane vrijednosti budu „prave, općeljudske, generičke, da odgojna nastojanja ljudski oplemenjuju, obogaćuju, usmjeravaju; da nikoga ne sputavaju, ne kočé i ne ograničavaju čovjekovu slobodu, da ne vrše bilo kakve pritiske i nasrtaje na čovjekova shvaćanja, politička, vjerska, ideološka i druga opredjeljenja koja proizlaze iz osnovnih ljudskih prava“².

Problematizirajući tezu da odgoj treba samo posredovati, pružati ili davati znanstvene činjenice, a ostalo prepustiti odgojenicima, isti autor tvrdi da „jednostrani i uskogrudni *didaktički intelektualizam* potpuno zapostavlja odgojnu komponentu, vrijednosnu usmjeridbu“ te time odgojenike prepušta stihiji koja će na kraju prouzročiti usvajanje stavova i pogleda suprotnih istinskim ljudskim vrijednostima. Isti autor stava je da čovjek, a time i odgojitelj, ne smije dopustiti bezglavo lutanje vlastita potomstva te njegovo opredjeljivanje „za stavove koji negiraju ljudske stečevine i vrijednosti“³. Drugim riječima, budući da odgoj nikako nije vrijednosno neutralan, on to ne smije ni postati.

Odgoj bi morao biti vrijednosno angažiran, a ta bi angažiranost trebala tražiti i pretpostavljati funkciju postizanja istinskih općeljudskih, generičkih vrijednosti. Naposljetku, odgoj ne smije biti puka faktografija i informiranje „jer se njegov smisao očituje u ljudskom formiranju“. Opasnost je pukoga informiranja u činjenici da

¹ Ante Vukasović, „Općeljudske i domovinske vrijednosti“, u: Ante Vukasović (ur.), *Domovinski odgoj: Priručnik za hrvatske vojnike, dočasnike i časnike*, Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Politička uprava, Zagreb, 1995., str. 57.

² Isto, str. 60.

³ Isto, str. 61.

u životu postoji mnogo dobro informiranih i izobraženih pojedinaca, kojima nedostaju odgojne kvalitete i ljudska svojstva u vrijednosnom značenju. Iskustvo nam kazuje da su postojali i još uvijek postoje i vrlo obrazovani zlikovci. (...) [Odgoj] mora ne samo informirati, nego i formirati, ali to informiranje mora biti u suglasju s istinski ljudskim svrhama, u suglasju s humanističkom odgojnom usmjeridbom.⁴

Prema tome, usvajanje vrijednosti u životu mladoga čovjeka od iznimne je važnosti za odrastanje, oblikovanje identiteta te cjelokupno ponašanje kao odgovornih i prosocijalno usmjerenih osoba. U tome smislu važan je i domovinski odgoj kao jedinstveno područje odgojne djelatnosti. Svrha je domovinskoga odgoja „upoznavanje domovine, njegovanje ljubavi prema njoj, razvijanje pozitivnoga odnosa, spremnosti na zalaganje i žrtvovanje za dobrobit svoje domovine“⁵. Usporedno s upoznavanjem domovinske prošlosti i njezinih kulturoloških značajka u odgojenika se razvija „ponos zbog pripadnosti narodu s takvom prošlošću i takvim vrednotama, razvija se ljubav prema domovini“⁶.

Govoreći o domovinskim načelima i vrijednostima, Tolj i Mujičić⁷ razvrstavaju ih u deset kategorija: *rodoljublje i domoljublje; hrabrost i požrtvovnost; istina, pravednost i ljepota; vjera i nada; čast i odanost; red i ustrojstvo; čudorednost; sloboda, mir i demokracija; tradicija i običaji te budućnost*. Budući da u odgojnome činu sudjeluju odgojitelj, odgojenik te odgojna vrijednost, u radu će se promatrana udruga, kao vjerodostojan sudionik i promicatelj vrijednosti Domovinskoga rata.

1. Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora

Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora osnovano je 17. svibnja 1995., a njegovi su članovi hrvatski branitelji, pripadnici Hrvatske vojske, MUP-a Republike Hrvatske te civili koji su u tijeku Domovinskoga rata, za vrijeme srpske agresije, bili zarobljeni kao pripadnici oružanih snaga RH-a ili kao civili koji nisu napustili svoje domove koje je okupirala

⁴ Isto.

⁵ Ante Vukasović, „Osnove metodike odgojne djelatnosti“, u: A. Vukasović (ur.), *Domovinski odgoj...*, str. 70.

⁶ Isto.

⁷ Usp. Ivan Tolj – Kemal Mujičić, „Deset domovinskih načela“, u: A. Vukasović (ur.), *Domovinski odgoj...*, str. 15-55.

agresorska strana. Kao takvi, zatočeni u neljudskim uvjetima, suprotno Ženevskoj konvenciji, tjelesno su zlostavljani i ubijani. Zbog toga se pojavila potreba za trajnim obilježavanjem stradanja hrvatskih branitelja i civila tijekom srpske agresije na Republiku Hrvatsku.

Društvo se prvotno bavi prikupljanjem podataka o srpskim koncentracijskim logorima i mjestima zatočenja, zlostavljanja i pogubljenja, odnosno prikupljanjem karata i ucrtavanjem lokacija logora u Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini te tada okupiranom dijelu Republike Hrvatske. U skladu s tim Društvo stvara nacрте koncentracijskih logora koji su postojali u vrijeme agresije te točan broj zatočenih, ubijenih i nestalih logoraša, i opisno prema svjedočanstvima preživjelih logoraša, i slikom. Također, Društvo organizira izložbe samostalno ili u suradnji s ostalim udrugama proisteklim iz Domovinskoga rata kako bi se prikazala stradanja u logorima i sudjelovanje hrvatskih branitelja u Domovinskome ratu. Društvo provodi i program resocijalizacije i psihosocijalne pomoći logorašima. Aktivnosti iz programa provode se sportskim, kulturnim i umjetničkim druženjima članova. Programu resocijalizacije i psihosocijalne pomoći cilj je podizanje psihofizičkoga statusa članova te gajenje pozitivnoga stava prema sportu i sportskim aktivnostima da bi se postigao pozitivan učinak na smanjenje simptomatologije posttraumatskoga stresnog poremećaja. Uz to Društvo se bavi i promidžbom općeljudskih i domovinskih vrijednosti⁸ te gajenjem vrijednosti Domovinskoga rata.⁹ Društvo

⁸ U *Strateškome planu Ministarstva branitelja za razdoblje od 2016. – 2018.* navodi se da je očuvanje spomena na žrtve rata u skladu s općeprihvaćenim društvenim vrijednostima i načelima međunarodnoga humanitarnog prava, obveza države. U tome smislu, navodi se u *Strateškome planu*, Ministarstvo će branitelja „djelovati na vraćanju i zaštiti dostojanstva žrtava rata, podrazumijevajući pod tim rješavanje sudbine nestalih osoba tijekom Domovinskoga rata te utvrđivanje i obilježavanje mjesta stradanja žrtava Drugog svjetskog rata i poslijeratnog razdoblja, što će ujedno pridonijeti: kaznenom progonu počinitelja, javnom priznanju zlodjela nanesenih žrtvama, podizanju spomen-obilježja za odavanje počasti žrtvama te utvrđivanju odgovarajuće reparacije obiteljima žrtava.“ Republika Hrvatska, Ministarstvo hrvatskih branitelja, *Strateški plan Ministarstva branitelja za razdoblje od 2016. – 2018. godine*, 2015., str. 26; <<https://branitelji.gov.hr/UserDocsImages//Matea//Strate%C5%A1ki%20plan%20Ministarstva%20branitelja%202016.-2018..pdf>> (14. studenoga 2018.).

⁹ „Sukladno Deklaraciji o Domovinskom ratu, temeljna vrijednost Domovinskoga rata jest uspostava i obrana državnog suvereniteta i teritorijalnog integriteta Republike Hrvatske (...).“ Republika Hrvatska, Ministarstvo hrvatskih branitelja, *Strateški plan Ministarstva branitelja...*, str. 11; <<https://branitelji.gov.hr/UserDocsImages//Matea//Strate%C5%A1ki%20plan%20Ministarstva%20branitelja%202016.-2018..pdf>> (14. studenoga 2018.).

danas ima više od 4 000 članova i razvrstano je u 13 podružnica i 6 ogranaka, ovisno o mjestu prebivališta.¹⁰

Osobitost je osječke Podružnice književno-glazbeni program *Sjećanje* koji se kontinuirano održava od 2012. godine. Program je pod pokroviteljstvom Grada Osijeka i Osječko-baranjske županije te ima potporu svih braniteljskih udruga u Osijeku. *Sjećanje* je književno-glazbeni program koji promiče vrijednosti Domovinskoga rata, a u njemu sudjeluju hrvatski branitelji, književnici, akademska zajednica, umjetnici te mnogobrojni uglednici iz života grada i šire. Program je službeno započeo 2012. godine u Dalju predstavljanjem monografije Ante Nazora *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*, a tradicionalno se održava svake godine u Osijeku. Osim knjiga i fotografija predstavljaju se i pjesme te videomaterijali iz Domovinskoga rata, čime je posebno naglašena obrazovna i odgojna komponenta programa.

2. Tematska i sadržajna analiza

U ovome se članku analizira rad Hrvatskoga društva logoraša srpskih koncentracijskih logora Podružnice Osječko-baranjske županije u desetogodišnjemu razdoblju, tj. od 2008. do 2018. godine, s posebnim naglaskom na odgojne i obrazovne aktivnosti Društva. U radu nisu analizirane aktivnosti koje je Društvo realiziralo kao član Koordinacije udruga branitelja i stradalnika Osječko-baranjske županije čiji je član od 2004. godine.

Na izvanrednoj skupštini 8. kolovoza 2008. Damir Buljević postaje predsjednik Hrvatskoga društva logoraša srpskih koncentracijskih logora Podružnice Osječko-baranjske županije¹¹ zamijenivši dotadašnjega predsjednika Tomislava Hajdukovića. Šest dana poslije, 14. kolovoza 2008., Društvo obilježava povijesni datum razmjene hrvatskih zatočenika u Nemetinu. Naime, 2010. godine svečano je otkriveno spomen-obilježje u Nemetinu,¹² a tradici-

¹⁰ Podružnice: Drniš, Dubrovnik, Osijek, Pula, Sinj, Sisak, Split, Šibenik, Varaždin, Vinkovci, Vukovar, Zadar, Zagreb. Ogranci: Beli Manastir, Đakovo, Makarska, Osijek, Valpovo, Vukovar.

¹¹ Na položaj dopredsjednika izabran je Igor Švraka, tajnika Željko Kamenar te rizničara Franjo Joh. Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora Podružnice Osječko-baranjske županije; Zapisnik s izvanredne skupštine Hrvatskoga društva logoraša srpskih koncentracijskih logora Podružnice Osječko-baranjske županije, od 8. kolovoza 2008.

¹² Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora Podružnice Osječko-baranjske županije; Izvješće o programu/projektu „Pomoć zatočenicima“. Spomenik koji su izradili Luka Markić i Darko Markić iz Splita svečano su otkrili bivši logoraši Ivan Kovačić i Željko Kačmar. Spomenik sjećanja koji podsjeća na ambon sa svake strane ima 357 suza, što čini zbroj razmijenjenih logoraša.

ja obilježavanja najveće razmjene logoraša u Republici Hrvatskoj održava se svake godine. Na sastanku Upravnoga odbora Društva, 19. prosinca 2008., Damir Buljević predlaže da se 14. kolovoza proglaši Danom logoraša Osječko-baranjske županije;¹³ stoga se 19. prosinac 2008. godine u radu promatra kao najava relevantnih aktivnosti koje sadrže odgojnu i obrazovnu komponentu. Društvo je na sastanku Upravnoga odbora odlučilo da se 14. kolovoza tradicionalno obilježava svake godine kao sjećanje na stradanje zatočenika u logorima. Glavni je cilj ove aktivnosti javna medijska promidžba Društva i njezinih članova kako bi se građanstvo Republike Hrvatske upoznalo s događanjima iz 1991. godine te stradanjem hrvatskoga naroda u novijoj povijesti.

Sljedeće godine, 16. kolovoza, Društvo obilježava Dan logoraša („Dalj 2009.“) posvećen logorašima i zatočenicima srpskih koncentracijskih logora te se u okviru obilježavanja svečano otkriva spomen-obilježje hrvatskim braniteljima i civilima zatočenim u Dalju u razdoblju od 1991. do 1993. godine. Godine 2009. navršilo se 18 godina od okupacije Dalja (1. kolovoza 1998.), kada su zarobljeni hrvatski branitelji i civili potom internirani u koncentracijske logore. Program obilježavanja Dana logoraša 2009. godine obuhvaćao je misu u crkvi svetoga Josipa u Dalju, otkrivanje spomen-obilježja te svečanost u Domu kulture u Dalju, kada Damir Buljević podsjeća koji su sve logori postojali u Dalju tijekom njegove okupacije.¹⁴ Sljedeće, 2010. godine Društvo je uoči Dana logoraša održalo svečanu akademiju na kojoj su čitani iskazi bivših logoraša te prikazan kratki edukativni film o logorima i logorašima. Također,

¹³ Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora Podružnice Osječko-baranjske županije; Zapisnik sa sastanka Upravnoga odbora od 19. prosinca 2008. Na inicijativu Hrvatskoga društva logoraša srpskih koncentracijskih logora Hrvatski sabor proglasio je 14. kolovoza Danom sjećanja na zatočenike neprijateljskih logora tijekom Domovinskog rata. Saborska rasprava zaključena je 26. ožujka 2010. Odluka je donesena na 17. sjednici, istoga dana, jednoglasno, sa 110 glasova „za“. Naime, 14. kolovoza 1992. u Nemetinu je, na tadašnjoj crti razdvajanja, po načelu „svi za sve“, izvršena razmjena najveće skupine zatočenika iz srpskih koncentracijskih logora, njih 714, od kojih su većina bili hrvatski branitelji. Predloženom se odlukom nastojalo odati priznanje patnjama, stradanjima i žrtvi oko 30 000 branitelja i civila, koliko se pretpostavlja da ih je prošlo kroz neki od 60 logora u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori te na bivšim okupiranim hrvatskim područjima.

¹⁴ Postojeći logori u Dalju od 1. kolovoza 1991. do 1993. godine: IPK – mehanička radionica – Josipa bana Jelačića b.b.; zgrada zadruge IPK-a – Zagrebačka b.b.; stara Osnovna škola – Josipa bana Jelačića b.b.; dvorište Mjesnoga odbora – Augusta Stepinca b.b.; skladište željezničke postaje – Željeznička 1; Tvornica opeke Dalj – ciglana – Boška Paradžika 2; privatna kuća (žuta) – Mate Radeljića – Josipa bana Jelačića; privatna kuća (kod crkve) – Ivanović Marinko – Braće Radića 3; privatna kuća – Zlatko Štrajber – Petra Kovčaliće. Kroz navedene je objekte prošlo oko 1 000 ljudi. Od mučenja ubijeno je ili umrlo više od 30 osoba. U teškim uvjetima zatočenici su proveli od sedam mjeseci do više od godinu dana.

Podružnica Osječko-baranjske županije bila je domaćin Dana logoraša te su gosti iz ostalih hrvatskih podružnica imali priliku vidjeti izložbu oznaka ratnih postrojbi iz Domovinskoga rata. Tradicija obilježavanja Dana logoraša održavala se tijekom cjelokupnoga promatranog razdoblja u ovome radu.

Dan sporta Društvo obilježava 28. svibnja 2011. u prostorijama DVD-a Bilje, a članovi se natječu u skupinama u različitim sportskim disciplinama i aktivnostima. Također, 2011. godine Dan sjećanja na zatočnike neprijateljskih logora tijekom Domovinskoga rata bio je prvi nakon saborskoga imenovanja te je svečano obilježen kulturnom aktivnošću 14. kolovoza u osječkoj me restoranu Galija. Društvo je organiziralo književnu večer i predstavljanje poratnoga romana Marijana Gubine *260 dana* te izložbu ratnih fotografija.¹⁵ Izložba ratnih fotografija održala se i u listopadu 2011. u osječkom Hotelu Zoo. U listopadu predsjednik Društva, Damir Buljević, organizirao je s vodičem Hrvojem Mađarevićem obilazak Vukovara u povodu obljetnice pada grada. U terenskoj nastavi sudjelovali su učenici četvrtih razreda Osnovne škole „Grigor Vitez“, njihove učiteljice te ravnateljica Ljiljana Mance. Na putu prema Vukovaru učenici su u autobusu slušali izlaganje o povijesti grada. Tijekom vožnje poslušan je izvještaj Siniše Glavaševića iz opkoljenoga Vukovara. Učenici su obišli Trpinjsku cestu i spomen-dom, prošli su pored Borovo Commercea u kojemu je bilo sklonište, a mnogi su Vukovarci nakon pada grada odvedeni u logore. Također, učenici su obišli i muzej ratne bolnice, Ulicu 204. vukovarske brigade, naselje Lužac, Kukuruzni put, prvu crtu bojišnice, tj. Bogdanovačku ulicu, Dugu i Sajmište, Vojarnu 204. vukovarske brigade, u kojoj je smješten vojni muzej, Ovčaru, Velepromet te vodotoranj. U crkvi svetih Filipa i Jakova učenici su pogledali film o stradavanju vukovarske crkve.

Treba spomenuti da u istome mjesecu Društvo sudjeluje u predstavljanju knjige *260 dana* u Puli; konkretnije, članovi Društva organizirano odlaze na predstavljanje knjige te posjet Brijunima.

Nadalje, Društvo je 2012. godine s osječkim Poljoprivrednim fakultetom ostvarilo suradnju s Agencijom za mobilnost i programe EU na IPA projektu *Grundtvig obrazovno partnerstvo* u okviru Programa za cjeloživotno učenje te je ovim činom postalo prva braniteljska udruga u Republici Hrvatskoj koja je ostvarila projekt takve vrste. Projekt edukacije iz parkovne i vrtne hortikulture Europe trajao je od 1. kolovoza 2012. do 31. srpnja 2014. u suradnji s

¹⁵ Ulomke iz romana čitali su Tatjana Bertok Zupković, Jasna Odorčić te Ivan Karalić, a pjesmu *260 dana* odsvirao je Dino Jelusić.

Njemačkom, Estonijom, Litvom, Poljskom i Austrijom, a rezultat je bio edukacija članova Društva te uređenje spomen-područja u Nemetinu.

Društvo je 11. svibnja organiziralo sportske susrete u Sportsko-rekreacijskome centru Iktus. U crkvi svetoga Josipa u Dalju predstavljena je 1. kolovoza dvojezična monografija Ante Nazora *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*¹⁶ uoči obilježavanja obljetnice okupacije i krvoprolića u Dalju. Dan sjećanja na zatočenike neprijateljskih logora tijekom Domovinskog rata obilježen je 14. kolovoza kod Kapelice mira na lijevoj obali Drave, a u Barutani je održan književno-umjetnički program *Sjećanje*. Upriličena je izložba ratnih fotografija te su predstavljene knjige *260 dana* Marijana Gubine, *Sunčica/Sunny* urednice Marije Slišković te *Putevima pakla kroz srpske koncentracijske logore 1991... u 21. stoljeće* Danijela Rehaka. U obilježavanju *Dana sjećanja* sudjelovao je i Hrvatski sokol Osječko-baranjske županije.

Godina 2013. obilježena je provedbom aktivnosti uoči Dana sporta u Donjoj Motičini, komemoracijom u Dalju, obljetnicom razmjene u Nemetinu te nastavkom provedbe *Grundtvig* projekta u čijemu su okviru provedene edukacije za članove. Društvo sudjeluje u predstavljanju knjige Miroslava Tuđmana *Programiranje istine: Rasprava o preraspodjelama društvenih zaliha znanja*. Promocija je održana 4. travnja.

Godine 2014. Društvo je tijekom ožujka i travnja organiziralo psihološke radionice za svoje članove te besplatno pravno savjetovanje. Također, pokrenuti su radovi na spomen-obilježju u Nemetinu te sportski susreti u Đakovu. U okviru programa *Sjećanje*, 17. listopada, predstavljena je *Peta zapovijed: Roman o Domovinskom ratu* Ivana Vekića. U programu je sudjelovao Hrvatski sokol, a na predstavljanju su bili i učenici Osnovne škole Antuna Mihanovića, Osnovne škole „August Šenoa“ te Osnovne škole Svete Ane iz Osijeka.¹⁷

Godine 2015., 9. svibnja, Društvo je u Osijeku održalo 5. sportske igre. U osječkome je HNK-u 26. lipnja predstavljena knjiga *Oslobađajuće presude haškoga Suda Tuđmanovoj Hrvatskoj* (2014.) Ivana Aralice, Miroslava Tuđmana, Ante Nazora te Ive Lučića.¹⁸ U Arheološkome muzeju u Osijeku predstavljeno

¹⁶ Knjigu su predstavili Damir Buljević i Marijan Gubina, a gošća na predstavljanju bila je Nada Prkačin.

¹⁷ Knjigu su predstavili Ivan Vekić, Ivana Šojat i Antonija Huljev. U glazbeno-umjetničkome dijelu nastupili su Miroslav Kablarević, član Društva pjesnika Antun Ivanošić, glazbenici Igor Delač i Adrijana Baković te Dunavski tamburaši.

¹⁸ Knjigu su predstavili Miroslav Tuđman, Antonija Huljev i Ivana Šojat. U glazbeno-umjetničkome dijelu nastupili su tamburaški sastav Sedam osmina i Ivana Markanović.

je 23. listopada šestoknjžje *Tuđmanov arhiv: Korespondencija predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana od 1990. do 1999. godine*. Suorganizator je programa *Sjećanja* u ovoj aktivnosti bila Akademska zajednica „Ante Starčević“ Osječko-baranjske županije.¹⁹ Nadalje, 31. listopada, uoči Mjeseca hrvatske knjige, građanima su se besplatno dijelile knjige logoraške tematike. K tomu, 16. studenoga 2013., u okviru europske Noći kazališta, u osječkome je HNK-u proveden program *Sjećanje* predstavljanjem poratnoga romana Slavka Peršića *Na bojištu sjećanja: Davor Batrac Keks od Paklenog kraja do pakla i nazad*.²⁰ U tjednu sjećanja na žrtvu Vukovara, 18. studenoga, u osječkome Domu Hrvatske vojske predstavljen je poratni roman Davora Markuša Kutine *58: HOS u obrani Vukovara i Bogdanovaca* te Damira Plavšića *Ne plači, moj dobri anđele: Bitka za Vukovar, zatočeništvo i Sloboda*. U toj je prigodi predsjednik Društva Damir Buljević istaknuo da su knjige „najveće oružje za promicanje istine o Domovinskom ratu“²¹. Književno-glazbena večer *Sjećanje* upriličila je i izložbu ratnih fotografija te priredbu.²² Na predstavljanju knjige bili su nazočni učenici osječke Osnovne škole „August Šenoa“. Osim toga 22. prosinca Društvo donosi *Memorandum* kojim se, između ostaloga, inicira povezivanje svih braniteljskih udruga Osječko-baranjske županije radi osnivanja osječkoga muzeja Domovinskoga rata.²³

Godine 2016., u povodu 24. godišnjice međunarodnoga priznanja Republike Hrvatske, Društvo je s udrugama proisteklih iz Domovinskoga rata suorganiziralo predstavljanje monografije Ante Guge *Oluja koju nismo mogli izbjeći*.²⁴ Nadalje, Društvo je organiziralo terensku radno-aktivnu radionicu u suradnji s Poljoprivrednim fakultetom u Osijeku. Studenti treće godine studijskoga smjera Hortikultura, u okviru izbornoga kolegija Oblikovanje

¹⁹ Knjige su predstavili Miroslav Tuđman, Srećko Tomas, Antonija Huljev te Anita Šikić. U glazbeno-umjetničkome dijelu nastupili su glazbenici Zdenko Rončević i Nera Mamić te Osječki tamburaši.

²⁰ Knjigu su predstavili Slavko Peršić, Antonija Huljev i Božidar Popović, psihijatar Opće županijske bolnice u Našicama. U glazbeno-umjetničkome dijelu nastupio je Dino Jelusić.

²¹ Marija Mihelić, „Bitka za Vukovar – kako smo branili grad i Hrvatsku“, *Glas Slavonije*, 18. studenoga 2015.; <<http://www.glas-slavonije.hr/285577/3/Bitka-za-Vukovar---kako-smo-branili-grad-i-Hrvatsku>> (1. prosinca 2018.).

²² U umjetničkome su dijelu večeri sudjelovali Ivana Šojat, Miroslav Kablarević i članovi Kulturno-umjetničkoga društva „Josipovac“.

²³ Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora Podružnice Osječko-baranjske županije; *Memorandum u pet točaka*, 22. prosinca 2015.

²⁴ Knjigu su predstavili Ante Blažević, Josip Talapko i Antonija Huljev. U glazbeno-umjetničkome dijelu nastupili su Nera Mamić i Tomislav Jambrešić.

krajobraza i dendrologija s prof. Alkom Turalijom, uređivali su okoliš spomen-područja u Nemetinu. Cilj je radionice bio „urediti okoliš oko spomenika, posaditi cvijeće i druge biljne vrste koje nestaju iz našeg okoliša te očuvati bioraznolikost i stvoriti ravnotežu u prirodi“²⁵. Osim toga 26. lipnja održan je program *Sjećanje* te je u osječkom HNK-u predstavljena knjiga *Brojim do sto! (In memoriam Ivan Vekić: 1938. – 2014.)*.²⁶ Zatim je 4. listopada predstavljena knjiga *Saving life: Care of civilians after the operation „Storm“ (Spasimo život: Zbrinjavanje civila nakon operacije „Oluja“)* autora Slobodana Langa, Branka Čule i Bosiljka Domazeta.²⁷ Knjiga Josipa Jurčevića *Slučaj Perković: Spašavanje zločinačke budućnosti* predstavljena je 14. listopada.²⁸

Godine 2017. u osječkom HNK-u Društvo je 26. svibnja organiziralo okrugli stol u suorganizaciji s braniteljskim udrugama. Na okruglome stolu *Svjedoci vremena – hrvatski branitelji Slavonije i Baranje u Domovinskom ratu i danas* sudjelovali su Agencija za odgoj i obrazovanje te Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Osijek. Projekt je ostvaren pod pokroviteljstvom Predsjednice Republike Hrvatske, Ministarstva hrvatskih branitelja Republike Hrvatske, Osječko-baranjske županije i Grada Osijeka. Okrugli je stol svečano započeo himnom Republike Hrvatske u izvedbi mezosopraničice osječkoga HNK-a Blaženke Targuš. Nadalje, 28. lipnja u osječkom HNK-u u okviru obilježavanja Dana osječkih branitelja Društvo, uz pokroviteljstvo Grada Osijeka i Osječko-baranjske županije, organiziralo premijerno prikazivanje dokumentarnoga filma *Bijeli put*. Film se bavi humanitarnim konvojem „Bijeli put za Novu Bilu i Bosnu Srebrnu“ koji je organiziran u prosincu 1993. u Hrvatskoj radi dopreme hrane i lijekova u improviziranu ratnu bolnicu u Novoj Biloj. Javnost se podsjetila da je od gladi i umiranja spašeno 80 000 opkoljenih Hrvata u središnjoj Bosni i Hercegovini. U okviru projekta *Sjećanje* 21. listopada u osječkom HNK-u održano predstavljanje znanstvene monografije *Druga strana Rubikona: Politička strategija Alije*

²⁵ Usp. Vesna Latinović, „Kod spomen-obilježja logorašima studenti posadili endemsko bilje“, *Glas Slavonije*, 20. travnja 2016.; <<http://www.glas-slavonije.hr/299426/3/Kod-spomen-obiljezja-logorasima-studenti-posadili-endemsko-bilje>> (1. prosinca 2018.).

²⁶ Knjigu su predstavili Stevo Culej, Damir Buljević, Antonija Huljev i Ivana Šojat. U glazbeno-umjetničkome dijelu programa nastupili su tamburaški sastav Kas te Vlatka Kopic – Tena.

²⁷ Knjigu su predstavili ratna reporterka *Glasa Slavonije* Nevenka Špoljarić, Mate Rupić, Natko Martinić Jerčić, Marijan Gubina, Tibor Santo te Damir Buljević.

²⁸ Knjigu su predstavili predsjednik Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Osijek i Antonija Huljev.

Izetbegovića Miroslava Tuđmana.²⁹ Predstavljanje iste te knjige Društvo je suorganiziralo s Hrvatskom narodnom knjižnicom i čitaonicom u Našicama 13. studenoga 2017. u Gradskoj vijećnici Grada Našica.³⁰

Godine 2018. Društvo je 16. siječnja počelo aktivnosti predstavljanjem poratnoga romana *Žetva u polju otrova* (2017.) autora Ante Guge.³¹ Kao i 2010. godine, Društvo je 2018. godine bilo domaćin Dana logoraša te je u Osijeku organiziralo kulturno-edukativno druženje logoraša od 19. do 21. listopada 2018. Simpoziju o žrtvama iz Domovinskoga rata članovi su nazočili na Ekonomskome fakultetu u Osijeku. Potom je 18. rujna u osječkome HNK-u predstavljena znanstvena monografija *Domovinski rat: Pregled političke i diplomatske povijesti* priređivača Ante Nazora i Tomislava Pušeka.³² Predstavljanjem monografije obilježen je dan oslobađanja vojnih objekata u Osijeku, a na predstavljanju su o oslobađanju osječkih vojarni usmeno svjedočili i hrvatski branitelji, sudionici događaja. U okviru programa *Sjećanje* u osječkome je HNK-u 27. studenoga predstavljena memorijalna knjiga *Općina Lovas: Krvava istina (Novome životu ususret)* autora Stjepana Pančića, Željka Cirbe, Stjepana Milasa, Tanje Cirbe, Antuna Ivankovića te Ivana Mujića.³³ I, naposljetku, 17. prosinca održana je interaktivna tribina *Razgovor s Tihomirrom Dujmovićem* na kojoj su predstavljene i autorove knjige *Tko je ubio Zvonka Bušića* i *Hrvatske novinarske tragedije 1945 – 1995* (2017.)³⁴, što je ujedno i posljednja aktivnost u naznačenu razdoblju.

Zaključak

Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora Podružnice Osječko-baranjske županije promiče statutom utvrđene ciljeve udruge, međutim u svome se radu, osim primarnim zadaćama, bavi i odgojnim i obrazovnim radom u smislu promicanja i posredovanja odgojnih i domovinskih

²⁹ Knjigu su predstavili Miroslav Tuđman, Ivan Miškulin i Antonija Huljev.

³⁰ Knjigu su predstavili Miroslav Tuđman, Damir Buljević i Antonija Huljev.

³¹ Roman su predstavili Antonija Huljev, Ivana Šojat, Zvonimir Despot, a ulomke iz romana čitao je glumac osječkoga HNK-a Vjekoslav Janković.

³² Monografiju su predstavili Antonija Huljev, Ana Holjevac Tuković te umirovljeni brigadir Hrvatske vojske Eduard Bakarec.

³³ Memorijalnu knjigu predstavili su Antonija Huljev, Antun Ivanković, Željko Cirba te Ivan Mujić.

³⁴ Knjige su predstavili Damir Buljević i Antonija Huljev. U glazbeno-umjetničkome dijelu programa nastupile su učenice 4. razreda Srednje glazbene škole Franje Kuhača pod ravnanjem prof. Ivančice Hinek.

vrijednosti. U radu su tematski i sadržajno analizirani zapisnici sa sjednica Upravnoga odbora i Skupštine Društva. Prema provedenoj analizi može se utvrditi da je Društvo ostvarilo mnogobrojnu suradnju sa znanstvenicima, umjetnicima te institucijama na području Grada Osijeka, ali i šire. Književno-glazbenim programom *Sjećanje* obuhvaćena su kulturno-umjetnička društva Pajo Kolarić, Josipovac, Šokačka grana, Zlatni Klas i Višnjevac, ali i tamburaški sastavi Kas i Sedam osmina te glazbenici Igor Delač, Igor Jaman, Zdenko Rončević i dr. Društvo je ostvarilo i suradnju s Agencijom za odgoj i obrazovanje, Institutom društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Osijek, Poljoprivrednim fakultetom Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Glazbenom školom Franje Kuhača u Osijeku, Akademskom zajednicom „Ante Starčević“, osnovnim školama „Sveta Ana“, „August Šenoa“ te „Antun Mihanović“ u Osijeku, Edunovom – ustanovom za obrazovanje odraslih, Hrvatskim sokolom Osječko-baranjske županije Osijek, Hrvatskim narodnim kazalištem u Osijeku i dr.

Najviše je obrazovnih aktivnosti provedeno programom *Sjećanje* koji se odvija od 2012. godine inicijativom predsjednika Društva, a pod pokroviteljstvom Grada Osijeka. Osobitost je ove braniteljske udruge i sudjelovanje na međunarodnome projektu *Grundtvig obrazovno partnerstvo* u okviru Programa za cjeloživotno učenje, čime se u povijest upisuje kao prva udruga ove vrste koja je bila partner u provođenju *Grundtvig* projekta. U uređenju spomen-parka u Nemetinu sudjelovali su i osječki studenti tadanjega Poljoprivrednog fakulteta, čime je naglašena obrazovna komponenta. Hortikulturno uređujući spomen-park studenti su učili o Domovinskome ratu, posebice o važnosti Nemetina kao mjestu najveće razmjene logoraša u Republici Hrvatskoj. Rad ove udruge u svih je promatranih deset godina usmjeren promicanju domovinskih i odgojnih vrijednosti, posebice domoljublja, a najčešća je aktivnost predstavljanje znanstvenih monografija i autobiografske proze logoraša te sportske aktivnosti u okviru obilježavanja Dana sporta.

THE CROATIAN ASSOCIATION OF PRISONERS IN SERBIAN CONCENTRATION CAMPS, OSIJEK- BARANJA COUNTY BRANCH: EDUCATIONAL WORK

Abstract

The Croatian Association of Prisoners in Serbian Concentration Camps was founded in Zagreb in 1995. Nowadays the Association has thirteen regional offices and six branches. This paper reviews the Osijek-Baranja County Branch founded on May 9, 2000. Even though the original aim was to improve the living conditions and to achieve the goals of social and legal protection of former detainees in the camp, the Association continually and greatly promotes the values of The Homeland War through the cultural and musical program Remembrance and through numerous other cultural and sport activities. Cooperating with the academic community, artists and athletes, and involving teachers and elementary and high school students in their programs, Croatian Association of Prisoners in Serbian Concentration Camps is particularly focused on educational activities so that the difficult and traumatic themes of the Homeland War can be brought over to the school population in an appropriate way. The paper analyzes the thematic and content-related activities of the Association in the period from 2008 to 2018, which points to the importance of the activities of this veterans' association in terms of educational work.

Keywords: *education; Croatian war veterans; Croatian Homeland War; Croatian Association of Prisoners in Serbian Concentration Camps.*

